

Indogermanski aorist s posebnim ozirom na grščino.

Če govorimo o aoristovi tvorbi, govoriti moramo v grščini prav za prav o preteritalni tvorbi sploh; kajti grški obliki ἔλειπον (impf.) in ἔλιπον (aor.) sta prvotno po tvorbi identični, različni samo po kakovosti korenskega samoglasnika, ali kar je isto, po naglasu. S kakovostjo korenskega samoglasnika, ali po legi naglasa, se pa premeni tudi navadno glagolova aktiviteta: koren λειπ ima imperfektivni, koren λιπ perfektivni pomen; ἔλειπον je tedaj imperfekt, ἔλιπον grški aorist.

Aoristični (perfektivni) pomen ne leži tedaj v obliki, ampak v deblu aoristovem. Srednje in krepke stopnje (ě, ǫ; ē, ǫ,) deblo ima tedaj imperfektivni, šibke stopnje (brezvokalno 0) deblo (oz. koren) aoristični pomen; preteritum srednje in krepke stopnje je tedaj imperfekt, preteritum šibke stopnje aorist.

Kakor v slovenščini dobimo dovršni glagol, če durativnemu nedovršniku pritaknemo predlog, tako dobi tudi Grk iz nedovršnega debela dovršno, če mu pritakne soglasnik σ; in preteritum tega debela je tako zvani sigmatični ali šibki aorist, med tem, ko se sedanjik istega dovršnega debela rabi kot futur, slično kakor je staroslovenščina sedanjike dovršnih glagolov rabila kot prihodnjike in kakor nova slovenščina še rabi vsaj nekatere dovršnike, n. pr. pojdem, pohitim, pridem, prinesem.

Tukaj pa nečemo premotrivati toliko vseh preteritalnih oblik sploh, ampak hčemo obrniti svoj pozor pred vsem na prave grške aoristove tvorbe:

Šolske in učene knjige nam teh navajajo do sedaj tri kategorije:

a) krepki aorist A. M.	b) šibki (sigmat.) aorist A. M.	
α) kons. debel:	β) vok. deb.:	
A: ἔ-βαλ-ο-ν	A.: ἔ-γων-ν	A: ἔ-ποίη-σ-α
M: ἔ-βαλ-ό-μην	M.: ἔ-θέ-μην	M: ἔ-ποίη-σ-ά-μην
c) passivni aorist (A. s pass. pom.).		
α) šibki: ἔ-ποίη-θη-ν		
β) krepki: ἔ-φάν-η-ν		

Aorist a) je krepki ali asigmatični aorist in sicer α) thematični β) athematični; athem. aor. tvorijo vokalska glagolska debela, ki so po pravilu athematične konjugacije v indik. tvorni ednini (izjemno tudi v dvojini in množ.) in v konjunktivu in izjemoma tudi v aktivnem imperativu in infinitivu dolgovokalna, v ostalih oblikah kratkovokalna; b) je sigmatični aorist, ki ima

svoj lastni novi vezni vokal α ; k temu pripada tudi takozvani supletorični aorist lingvalnih in nasalnih debel (likvidnih debel); $\eta\gamma\gamma\epsilon\iota\lambda\alpha = *\eta\gamma\gamma\epsilon\lambda\lambda\alpha = *\eta\gamma\gamma\epsilon\lambda\sigma\alpha$ (prim. pri Homerju $\epsilon\lambda\sigma\alpha$, $\epsilon\kappa\upsilon\rho\sigma\alpha$ i. t. d.); c) pa je po svoji tvorbi athematičen, krepek aktiven aorist identičen z aoristom a) β); samo da je pri tem glagolovo deblo α) podaljšano za zlog $\theta\eta$ ($\theta\epsilon$), v tem slučaju se imenuje šibki passivni aorist, ali pa β) za samoglasnik η , v tem slučaju se imenuje krepki passivni aorist.

Passivnih končnic naš grški passivni aorist nima, ker mu passivni značaj daje že časovni karakter, suffiks $\theta\eta$ ($\theta\epsilon$). Po izvoru mora ta suffiks biti brzkonc v sorodu z deblom $\theta\eta$, $\theta\epsilon$ v glagolu $\tau\epsilon\theta\eta\mu\iota^*$); vendar pa je to dokazati težko. K temu karakteru so spadali prvotno tudi sedanjiki na- $\theta\epsilon\omega$, katerih edini ostanek je, kolikor mi vemo, glagol $\beta\theta\eta\theta\omega$, ki je, navzlic vsem drugim več ali manj nezmislenim razlagam passiv glagola $\beta\theta\alpha\upsilon$ ($\beta\theta\omega$ kličem, $\beta\theta\eta\theta\omega$ klican sem (scil. na pomoč = „pomagam“)). Od debela $\beta\theta\eta\theta\eta$,- $\theta\epsilon$ -bi bil tedaj $\epsilon\beta\theta\eta\theta\eta\upsilon$ normalen, krepek, athematičen aorist, ista oblika bi nam pa bila tudi to, kar imenujemo passivni aorist od glagola $\beta\theta\alpha\upsilon$. samo da ni navadno v rabi; nahaja se namreč samo pri Plutarchu Sol. 11, Timol 5. Podoben passiven pomen daje nekaterim glagolskim deblom podaljševalen suffiks θ sam n. pr. pri Homerju: $\tau\epsilon\lambda\epsilon\iota\upsilon$ izgotavljati: $\tau\epsilon\lambda\epsilon\theta\epsilon\iota\upsilon$ gotov biti, $\beta\alpha\rho\upsilon\upsilon\epsilon\iota\upsilon$ obteževati: $\beta\alpha\rho\upsilon\theta\epsilon\iota\upsilon$ (Menge dostavlja: = $\beta\alpha\rho\upsilon\upsilon\epsilon\theta\epsilon\iota\upsilon$) obteževan biti, obnemagovati, $\varphi\theta\eta\upsilon\epsilon\iota\upsilon$ ugonabljati: $\varphi\theta\eta\upsilon\theta\epsilon\iota\upsilon$ giniti, $\acute{\alpha}\gamma\epsilon\iota\upsilon\epsilon\iota\upsilon$ zbirati: $\acute{\alpha}\gamma\epsilon\theta\epsilon\iota\upsilon\epsilon\iota\upsilon$ zbirati se, $\acute{\alpha}\epsilon\iota\upsilon\epsilon\iota\upsilon$ vzdigati: $\acute{\alpha}\epsilon\theta\epsilon\iota\upsilon\epsilon\iota\upsilon$ vzdigati se i. t. d.

Po tvorbi se tedaj passivni aorist nikakor ne razločuje od aktivnega, grščina pravzaprav nima passivnega aorista, vsaj po tvorbi, to se pravi z drugimi besedami: tudi v aoristu in futuru, je kakor v drugih časih prvotno imel medij tudi passivni pomen.

Potemtakem imamo v grščini razločevati samo gori navedene tri vrste aoristične tvorbe:

a) Krepki aorist:		b) šibki (sigm.) vokalnih
α) themat. kons. debel:	β) them. vok. deb.:	in kons. debel:
A: ϵ - $\beta\alpha\lambda$ - σ - υ	ϵ - $\gamma\upsilon\omega$ - υ , ϵ - $\varphi\acute{\alpha}\nu\eta$ - υ ; ϵ - $\varphi\acute{\alpha}\nu\theta\eta$ - υ	A: ϵ - $\pi\acute{o}\iota\eta$ - σ - α , ϵ - $\delta\epsilon\iota\epsilon$ - α , $\eta\gamma\gamma\epsilon\iota\lambda$ - α M: ϵ - $\pi\acute{o}\iota\eta$ - σ - $\acute{\alpha}$ - $\mu\eta\upsilon$, ϵ - $\delta\epsilon\iota\epsilon$ - $\acute{\alpha}$ - $\mu\eta\upsilon$ $\eta\gamma\gamma\epsilon\iota\lambda$ - $\acute{\alpha}$ - $\mu\eta\upsilon$
M: ϵ - $\beta\alpha\lambda$ - $\acute{\sigma}$ - $\mu\eta\upsilon$	ϵ - $\theta\acute{\epsilon}$ - $\mu\eta\upsilon$	

Kam pa naj denemo oblike, ki se v te tri kategorije ne dajo uvrstiti? Prva taka oblika in najčesejša je tretja oseba ind. akt. edn. sigmatičnega aorista $\epsilon\lambda\upsilon\sigma\epsilon$ iz $*\epsilon$ - $\lambda\upsilon\sigma$ - ϵ - τ . Odkod je prišel tu vezni vokal ϵ ? Kakor je znano, je sigmatični aorist tvorjen prvotno athematično, končnice so se neposredno pritakale na σ končujočemu se deblu. Iz oblik $\epsilon\lambda\upsilon\sigma\alpha = *\epsilon\lambda\upsilon\sigma\mu$, $\epsilon\lambda\upsilon\sigma\alpha\mu\epsilon\upsilon = \epsilon\lambda\upsilon\sigma\mu\mu\epsilon\upsilon$, $\epsilon\lambda\upsilon\sigma\acute{\alpha}\mu\eta\upsilon = \epsilon\lambda\upsilon\sigma\mu\mu\eta\upsilon$, $\epsilon\lambda\upsilon\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\theta\alpha = \epsilon\lambda\upsilon\sigma\mu\mu\epsilon\theta\alpha$ pa je nastal neki novi vezni samoglasnik α , ki je prešel v vse indikativove oblike, v optativ, v imperativ, v particip, zakaj ravno ni pretvoril tretje osebe indik. akt. ednine? Pravi se da je pretvoril prvotno tudi to osebo, ampak ker se je 3. os. ind. akt. ed. glasila $\epsilon\lambda\upsilon\sigma\alpha$ in 1. oseb. tudi $\epsilon\lambda\upsilon\sigma\alpha$, je 3. os., da bi se ločila od prve, premenila svoj končni α po isti obliki krepkega aorista ($\epsilon\lambda\iota\pi\epsilon$) in perfekta ($\sigma\acute{\iota}\delta\epsilon$, $\lambda\acute{\epsilon}\lambda\upsilon\kappa\epsilon$) v ϵ .

*) H krepkega pass. aorista je pa samo podajšek glagolovega debela posnet po aoristu glagolov, katerih debela so se končavala na η (ϵ).

Ampak ta ne velja. Kdor to trdi (Brugmann g. gr. § 136, isti Morph. Unt. I, 161, Osthoff, Z. Gesch. d. Perf. 412). ni pomislil, da se je tretja oseba sigmatičnega aorista itak lepo razločevala od prve osebe; kajti prvotne aoristove oblike v ind. akt. edn. so bile:

- 1) ἔλυσα = *ἔ-λυσ-ηη
- 2) ἔλυς = *ἔ-λυσ-ς
- 3) ἔλυς = *ἔ-λυσ-τ.

Iz tega sledi, da je Grk prvotno imel veliko več povoda ločiti tretjo osebo od druge, nego tretjo od prve ko je pa druga oseba dobila novi svoj vezni vokal *α* od prve osebe, potem so se sploh vse tri edninske osebe prav lepo med seboj razločevale in ni bilo nobenega povoda pretvarjati tretje osebe. Z izjednačevanjem števila zlogov tudi tukaj nič ne bomo opravili, ko so množinske osebe med seboj nejednake in deloma odgovarjajo po številu zlogov edninskim (ἔλυσαν : ἐλύσαμεν : ἔλυσας).

Jasno, da se tretja oseba na ta način ne da razložiti; pač pa se bo dala razjasniti ta oblika, če jo pajasnjujemo skupno z drugo osebo akt. imperativa sigmatičnega aorista (λύσον), o kateri do sedaj, kolikor nam je znano, še nikdo ni govoril, in z dosedaj še vedno tako zvanim krepkim, to se pravi, korenskimi aoristom ἔπεσον. o kakem posebnem aoristovem korenu glagola πίπτω (kor. πτ, πστ ποτ) *πεσ, kakor ga je navajal svoje dni Curtius, se pač dandanes noben resen človek ne upa več govoriti (pač še Weigel gr. § 116 in Tominšek § 169, 12). Aorist ἔπεσον je nastal tedaj iz ἔπετον; ampak na kakšen način bi bil prešel τ v σ, si nikdo ne more prav razjasniti: (Glej Mengejev sl. pod πίπτω).

Kako si moramo aorist ἔπεσον razlagati, nam pojasnjujejo najbolj tako-zvani mešani aoristi pri Homerju, n. pr. ἴξον, ἴξες, ἴξε; καταβήσεται, καταβήσεται; ἐδύσεται, ἐδύσεται, δύσεται, δυσόμενος i. t. d. To niso pretvorbe šibkega aorista po krepkem, ali po thematični konjugaciji, kakor misli Brugmann (gr. § 138) tudi ni ἔπεσον pretvorjen iz ἔπετον po futuru πεσοῦμαι, kakor meni Hartmann (De aor. sec. p. 66), že zaradi tega ne, ker se krepki aorist nikdar ni glasil ἔπετον, ampak vedno le po postavah tvorbe krepkega aorista, o katerih bomo pozneje še govorili, ἔπτων, kar dokazuje še ohranjeni med. ἐπτόμην, ki spada k praes. πέτομαι.

Mi trdimo, da je ἔπεσον čisto pravilen šibki ali sigmatični aorist, ki pa ima med svojim deblom in končnico vezni vokal. Tega veznega vokala pa nikakor ni sposodil od krepkega aorista in tudi ne od imperfekta in ne od thematične konjugacije sploh, ampak ta thematični vokal je že od začetka njegova prvotna posest. Kajti pri Veitchu (Greek verbs) najdemo lahko, da so ravno pri aoristih ἔπεσον in ἴξον thematične oblike sigmatičnega aorista dosti starejše nego athematične ἔπεσα in ἴξα, kajti ἔπεσα se najde še le Orph. Arg. 523 in ἴξα Anth. 8, 170 in pri Kvintu Sm. 12, 461. Homer izključno rabi ἔπεσον in ἴξον; radi tega nikakor ne moremo reči, da bi bile oblike ἔπεσον in ἴξον potvorjene iz oblik ἔπεσα in ἴξα, ampak narobe moramo reči, da so ἔπεσον in ἴξον pri Homerju tako zvani mešani aoristi prvotni in polnomočni poleg navadnih athem. sigm. aoristov, kakoršen je n. pr. ἔλυσα.

Iz tega sledi, da je prvotno v grščini bilo od vsakega glagola mogoče

tvoriti dva sigmatična aorista, enega athematičnega s stopnjevanjem debela in enega thematičnega brez stopnjevanja; toraj:

A. S. 1.	e-lūs-m	ě-λυσ-μ	ěλυσ-α
	2. e-lūs-s	ě-λυσ-ς	ěλυς
	3. e-lūs-t	ě-λυσ-τ	ěλυς
D. 1.	e-lus-mes	ě-λυσ-μες	ěλυσμεν
	2. e-lus-tom	ě-λυσ-τομ	ěλυστον
	3. e-lus-tām	ě-λύσ-ταμ	ěλύστην
Pl. 1.	e-lus-mes	ě-λυσ-μες	ěλυσμεν
	2. e-lus-te	ě-λυσ-τε	ěλυστε
	3. e-lus-nt	ě-λυσ-ντ	ěλυσα
M. S. 1.	e-lus-mān	ě-λύσ-μαν	ěλύσμην
	e-lus-so	ě-λυσ-σο	ěλυσσο
	i. t. d.	i. t. d.	i. t. d.

Poleg tega aorista je imela grščina še drugi sigmatični aorist:

A. S. 1.	e-lus-o-m	ě-λυσ-ο-μ	ěλυσον
	2. e-lus-e-s	ě-λυσ-ε-ς	ěλυσες
	3. e-lus-e-t	ě-λυσ-ε-τ	ěλυσε
D. 1.	e-lus-o-mes	ě-λύσ-ο-μες	ěλύσομεν
	2. e-lus-e-tom	ě-λύσ-ε-τομ	ěλύσετον
	3. e-lus-e-tām	ě-λυσ-ε-ταμ	ěλυσέτην
Pl. 1.	e-lus-o-mes	ě-λύσ-ο-μες	ěλύσομεν
	2. e-lus-e-te	ě-λύσ-ε-τε	ěλύσετε
	3. e-lus-o-nt	ě-λυσ-ο-ντ	ěλυσον
M. S. 1.	e-lus-o-mān	ě-λυσ-ο-μαν	ěλυσόμην
	2. e-lus-e-so	ě-λύσ-ε-σο	ěλύσεο
	i. t. d.	i. t. d.	i. t. d.

Med tem, ko se je druga oblika sigmatičnega aorista ohranila neizpremenjena in se je omejila samo na nekaj glagolov, kakor έπεσον za έ-πετ-σ-ο-μ ίξον, έβησόμεην, έδυσόμεην (pozneje samo: ίκόμηγ, έβηγ, έδυν) i. t. d., se je athematična oblika precej predelala in to celo večinoma po vplivu thematičnega sigm. aorista (torej ravno narobe, nego se je do sedaj trdilo).

Najprej se je ločila po vplivu oblike έλυσον 3. os. množ. od 1. os. ed.: έλυσαν: έλυσα. Nato so se 1. os. dvoj. in množ. akt. in 1. os. ed. dv., mn. med. po vplivu isto pomembnih them. oblik, zlasti morda, da bi dobile isti naglas, pretvorile, tako, da je nastalo iz έλυσμεν najprej έλύσμημεν, potem έλύσαμεν in slično pri drugih navedenih osebah*). Sedaj, ko je imelo toliko oseb athem. aorista navidez vezni vokal α, ni čuda, da se je ta vezni vokal tudi prenesel v 2. os. ed., da bi se ločila od 3. os. ed. akt. Nato je prešel ta vezni vokal tudi še v ostale oblike, namreč akt. 2. in 3. os. dvoj. in 2. os. množ., med. 2. (έλύσατο = έλύσαο = έλύσω) in 3. os. ed., 2. in 3. os. množ., od tukaj potem v ves optativ, ki se je athem. prvotno glasil λυσέτην nasproti them. λύσοιμι (tudi tu se vidi neposredni vpliv them. oblike!) in naposled tudi v ves imperativ in v particip. Tretja os. množ. med. ind.

*) Prim. Brugmann gr. § 136; Osthoff, Gesch. d. Perf. im Indogerm. § 21, 4.

ἐλύσατο je pa bila še ednaka 3. os. ed., ravno tako se v akt. 3. os. množ. imp. ni ločila od iste osebe dvoj. in tako sta od 3. os. množ. akt. ind. ἔλυσαν dobili obliki ἐλύσαντο in λυσάντων svoj v po vzorcu oblik ἐλύσοντο in λυσόντων.

Pregovoriti imamo še o 3. os. akt. ed.: ἔλυσε; Brugmann trdi, da je vezni vokal ε pri ἔσε prišel iz them. impf. ἔκε (gr. § 138; Curtius-Brugmann. Stud. z. griech. u. lat. Gr. IX, 313) in da je ta 3. os. akt. ed. povzročila vse oblike takozvanega mešanega aorista. Da temu ni tako, ni dvomiti več po tem, kar smo zgoraj navedli. Če se je glasila 1. os. ἔλυσα, 2. os. ἔλυσας, ni mogla več 3. os. ἔλυε ostati dvozložna; če bi bila pa prevzela novi vezni vokal α, bi bila postala s 1. os., ki se je tudi ἔλυσα glasila, enaka: prevzela se je enostavno 3. os. them. sigm. aorista ἔλυσε, ki se je prilagodila 1. in 2. os. ed. v tem, da je prevzela dolgo stopnjo v deblu (ἐλύσε), ki je prešla potem tudi v vse druge aoristove oblike.

Za zgodovino grške gramatike iz tega tudi lahko sklepamo, da je do tega trenutka, ko je prešla 3. os. ed. akt. ind. iz them. v athem. sigm. aorist, živel še ves them. sigm. aorist pri vsakem glagolu.

Da je vsak grški glagol prvotno tvoril vsako obliko lahko them. in athem. (prim. ajol. φιλῆμι z atišk. φιλῶ = φιλέω!) je sploh naša trditev, ki jo bomo pozneje okrepili še z drugimi dokazi.

Ko sta bila them. in athem. sigm. aorist tako med seboj izenačena, ni čuda, da je moral eden njiju se umakniti in izumreti, in to je bil them. aorist, ki se je v nekterih oblikah, n. pr. v optativu, imp. in part., inf. med. premalo ločil od futura. Že pri Homerju vidimo, da them. sigm. aorist izumira in da se omejuje na malo število glagolov. V atiščini izumrjejo še te them. oblike sigm. aorista, držal se je them. sigm. aorist edino v obliki ἔπεσον glagola πίπτω krepko do najpoznejših časov vsehelenskega narečja (κοινή).

Da je tudi indogermanski prajezik imel obe dve obliki sigm. aorista, to dokazuje staroindijski jezik. Tako zvanj aorist na „sa“ (sa-Aorist):

A. S. 1. adiksham	je nastal	idg. edeiksom = ἔδειξον
2. adikshas	gotovo, na	edeikses = ἔδειξες
3. adikshat	kar se do-	edeikset = ἔδειξε
i. t. d.	sedaj ni pa-	i. t. d.
	zilo, iz:	

med tem, ko se morajo aorist na „s“ (s-Aorist) in podaljšana aorista na ish in sish:

- A. S. 1. anaisham
2. anaishis
3. anaishit

razkladati po Brugmannu (Kurze vergl. Gr. § 706, 1) tako, da so končnice sham, -shis, -shit, nastale po vplivu krepkega aorista baz na ši (istotam § 655) za -sham, -shš -sht; toraj ta aorist odgovarja grškemu ἔδειξα (za ἔδειξ-μ).

Tudi v stari indijščini se je them. sigm. aorist kakor v grščini omejil s časom na gotova debela.

Še nekaj k athem. sigm. aoristu! Kako se dasta razkladati na prvi pogled thematična oblika λύσον (2. os. imp. edn. akt.) in oblika λύσαι

(παίδευσαι; 2. os. imp. edn. med.)? Premišljaje o prvi obliki je pisatelj teh vrstic, ko je dognal, da ima sigm. podaljšano verbalno deblo že samo zase perfektivni ali bolje rečeno aoristični pomen, prišel do tega, da λῶσον kot imp. aor. ni nič drugega nego λῶσον kot part. fut.)* Iz te razlage se da tudi najboljše razumeti, da se 2. os. imp. aor. ne nahaja z nikalnico μη; posebno, če podobno enačimo isto osebo med. imp.: λῶσαι z inf. akt. Da se je naglas (παίδευσον in παίδευσαι) vravnal po splošnih pravilih za naglašanje določenih glagolovih oblik, to pač ni posebnega uvaževanja vredno. Da se rabi infinitiv kot imperativ, s tem nič nismo novega povedali, da nadomestuje particip imperativ, to je bilo do sedaj neznan.

Preostane nam še, da govorimo o osamelih oblikah „šibkega“ aorista, ki se nahajajo v atiščini, namreč o aoristih: ἔχρα, ἤνεργα in εἶπα.

O obliki ἔχρα trdi šolska Weiglova gramatika § 115, b 6, da je nastala preko ἐχε(F)α iz ἔχευ(σ)α, o oblikah ἤνεργα in εἶπα pove ista slovnica (§ 119, 4a), da sta iz debel ἔνεργα in εἶπ podobno kakor aoristi ἔθηγα, ἦγα, ἔδωκα iz debel θηγα, ἦγα, δωκα, tvorjeni, kakor aorist ἔλυσα iz debela λυσα.

To je po naših mislih dosti nejasno izrečeno. Nič boljšega nam tudi ne vedo povedati večje slovnice.

Skusili si bomo tedaj te oblike sami razložiti. Gotovo je, da bi bil v aoristih ἐποίησα, ἔλυσα in sličnih moral med dvema vokaloma izpasti σ, kakor je pravilno izpadel v elejskem aoristu ἐποίησα. Pomisliti pa moramo, da ravno v tem athem. sigm. aoristu vsaj v ind. σ ni imel povoda izpasti, ker, kakor smo zgoraj kazali, pravzaprav nikjer ni stal prvotno σ med dvema vokaloma; še manj bi bil pa stal σ med dvema vokaloma v domnevani obliki ἔχευσα (= ἔχεFσα!).

Toraj moramo razlagati aorist ἔχρα na drug način. Tu nam pomagajo druge stare aoristove oblike pri Homerju, to so aoristi ἔκηρα, ἔσσενα, ἔχενα = ἔχρα in ἡλευνάμην in dolga vrsta athem. aoristov od soglasniških debel, kakor ἄλτο od ἄλλομαι, γέντο, ἐδέγμην, ἐλέγμην od λέγω, ἔμικτο od μίσγω, πάλτο od πάλλω i. t. d.

Vse te oblike namreč niso nič drugega nego athem. krepki aoristi, ki so jih imeli pri Homerju ne samo glagoli vokaličnih debel kakor v atiščini, ampak tudi glagoli konsonantičnih debel. Poleg navadnega krepkega aorista ἔλιπον = ἔλιπομ je imela grščina tedaj tudi athem. krepki aorist; ἔλιπα = ἔλιπμ; ta se je prvotno spregal takole:

A. S. 1. ἔλιπα	D. 1. ἔλι(π)μεν	Pl. 1. ἔλιμμεν
2. ἔλιψ	2. ἔλιπτον	2. ἔλιπτε
3. ἔλι(πτ)	3. ἐλίπτην	3. ἔλιπα

Slično, kakor smo zgoraj povedali o athem. sigm. aoristu, so nastala iz teh athem. oblik po vplivu thematičnih tele oblike:

A. S. 1. ἔλιπα	D. 1. ἐλίπαμεν	Pl. 1. ἐλίπαμεν
2. ἔλιπας	2. ἐλίπατον	2. ἐλίπατε
3. ἔλιπε	3. ἐλίπάτην	3. ἔλιπαν
Med. S. 1. ἐλιπάμην za ἐλίμμην = ἐλίπμην i. t. d.		

*) Seveda je imper. λῶσον pravzaprav particip akt. sigm. them. aorista.

Ko so pa pri sigm. aoristu obvladale athem. oblike in so izumrle thematične (izvzemši 3. os. ed. in ἔπεσον), so bile pri krepkem aoristu, ker ni bilo futura, ki bi bil delal zmešnjave, zmagovalke them. oblike in so se athematične omejile na posamezne glagole kakor so ἔχρα in drugi zgoraj navedeni aoristi.

Athematični aorist v sanskrščini representira aorist 2. os. ed. abhûs, 3. abhût, i. t. d. = ἔφως, ἔφω; 1. oseba istega aorista abhuvam pa dokazuje, da je morda tudi grščina kdaj imela poleg athem. krepk. aor. ἔφωv, thematičen aor. ἔφωvov. Da so atiški pluskvamperfekti na η (ἐλέλυκη; ἐλέλυκειν iz 3. os. ἐλέλυκει) aoristi tvorjeni z zlogom σ ε, je že davno znano (Brugmann gr. § 137, b, Weigel § 88.) Slični so tedaj staroindijskim aoristom na ish. Da pa je tudi takozveni „krepki“ pluskvampf. ἔστασαν, ἐτέθνασαν pravzaprav sigm. athem. aorist, tvorjen iz perfekt. debela, o tem nikjer nisem našel kake opazke.

Ko smo s tem dokazali, da so vsi pluskvamperfekti sigmatični aoristi, tvorjeni iz perfektovih debel, oglejmo si enkrat takozvane reduplicirane aoriste, n. pr. atiške: ἤγαγον; Hom. λελαβέσθαι (ἐλελαβόμεην), πεπύθοιτο (ἐπεπυθόμεην), ἐπέπληγον, ἔτετρε (ἔτετμον) i. t. d. Sem spadata tudi aorista εἶπον iz ἐφέφεπον εἶπειν iz φεφεπειν) in ἐσπόμην = σεσπόμην (prim. Hom. ἐσποίμην, ἐσπόμενος; Weigel § 131, 7 in § 248, 6, Anm. 1).

O teh lahko rečemo, da so vsi ti aoristi tvorjeni iz perfektovega debela, ali kar je isto, da so to prvotno pluskvamperfekti, rabljeni kot navadni aoristi; samo da so to nasproti prejšnjim sigmatičnim pluskvamperfektom asigmatični krepki pluskvamperfekti po vzorcu krepkih aoristov. Reduplicirani futuri: Hom. κεχαρήσω, πεφιδήσουαι, so potem takem seveda eksakti.

Reduplicirane aoriste n. pr. apaptat od korena „pat“ (pasti) pozna tudi sanskrščina. Tudi ti staroindijski aoristi so gotovo preteriti tvorjeni iz perfektovih debel, samo, da so vsi ti pluskvamperfekti krepki asigmatični, sigmatičnih sanskrščina ne pozna.

Zanimiv je še posebno sanskrški aorist s podaljškom „sish“, po izvoru aorist na „ish“, tvorjen iz aoristovege debela na „s“. Ostanke takega aorista kaže tudi še grščina v takozvanih ajolskih optativovih oblikah: λύσειαν, λύσειε in λύσειας. (Meltzer, gr. I. § 81, A). Obilno takih aoristovih oblik pozna latinščina, ki ima poleg svojih dixi, dixo svoj dixerim, dixero i. t. d. Asigmatičnih, aoristov latinščina ne pozna, istotako ne pluskvamperfektov: poleg aorista na „s“ (dixi) nahajamo samo aorist na „es“ (dicerem = δειξεσίην opt.!) in gori omenjeni aorist na „ses“ (dixerim = δειξεσίην); Stolz § 110. Oblika attulat in podobne, ki jih je smatral Curtius (de aor. lat.), za krepke aor., predstavljajo bržkone ostanek konjunkt. perf., ne pa konj. asigm. aorista.

V staroslovenščini je krepki aorist n. pr. vezū pravzaprav imperfekt brez avgmenta: Hom. φέρον, imel je toraj gotovo prvotno imperfektivni, durativni pomen (Vondrak, Vergl. Gr. II. 146), kakor so ga prvotno imeli tudi gotovo grški aoristi oblike ἔταμον (pri Homerju še pravilneje ἔταμον preko ἔτημον iz ἔταμον). Pravih krepkih aoristov tedaj staroslovenščina nima, in še ta novi krepki aorist v staroslovenščini izumira razven v 2. in 3. os. edn., kjer nadomestuje navadni aorist na „s“.

Ta sigmatični aorist je dvojne vrste: Prvi, pri katerem je s pritaknjen deblu brez veznega vokala, ima oblike n. pr. vēšū, vē, vē (od glagola vesti).

Od teh je oblika vēšū nastala iz vēdsom (preko vedsom po. 2. in 3. os.; na vedesom, z Vondrakom ni treba misliti); 2. in 3. os. edn. (vē), 3. množ. (vēšę) so nastale iz vēss, vēst in vesnt; dolžina je iz 2. in 3. os. ednine prešla v ostale oblike. Zadnje tri oblike so tedaj athematične odgovarjajoče grškim ἔλυσσ i. t. d., isto tako dvoj. 2. vēsta, množ. 2. vēste. Prve osebe vēsove (dvoj.) in vēsomū (množ.) pa odgovarjajo poleg 1. os. edn. (vēšū) grškemu themat. sigm. aoristu ἔπεσον.

Drugo vrsto staroslovenskih sigmatičnih aoristov tvorijo aoristi, pri katerih stoji med s-om in deblom vezni vokal o, v zapadnoslov. jezikih e (vedochū: vedech). Ker se ta aorist ne nahaja v starejših stsl. spomenikih, je pač gotovo resnično, kar trdi Vondrak (Aksl. Gr. 208, Vergl. Gr. II. 150), da ta aorist ne odgovarja gršk., lat. in staroind. aoristom na „es“ (ish), ampak da je nova slovenska tvorba in da je vedech mlajši nego vedochū, potvorjen po imperfektu (3. os. množ. staročeško vedechu po impf. vediechu).

Razlaga se pa ta aorist splošno kot kontaminacija aoristovih oblik, kakoršne so vedū in rēchū (kreпки in sigmat. aorist).

Germanski jeziki aoristov niso veliko ohranili; edino preterit takozvanih šibkih glagolov: got. salbōda, stgn. salbōta, ngn. salbte odgovorja indogermanskemu aoristu (Kaufmann, Deutsche Gramm. § 59 A.). Bržkone je v sorodu z grškim passivnim aoristom, kajti gotski d in grški ð odgovarjata idg. dh. Kluge (Vorg. d. altgerm. Dial. p. 439) misli scer, da je predgerm. oblika tega sufiksa to, sufiksni konsonant tedaj t: v tem slučaju bi ta germanski aor. stal popolnoma osamljen v indog. jezikih, kar pa ni verjetno. Sigmatičnega aorista ostanek kažejo po občnem mnenju oblike, kakoršna je stgn. scri-r-un (got. skri-z-un) od glag. scri-an.

* * *

Literaturo sem porabil to, ki je navedena v Brugmannovi gramatiki, kolikor mi je bila dostopna; vrhu te še Brugmannovo, Meltzerjevo, Meisterhansovo in šolske gramatike. Nadalje Meringer, Indogerm. Sprachwissenschaft³, Lipsko 1903. Brugmann, Kurze vergleich. Gramm., Straßburg 1904. Vondrak, Altkirchsl. Gramm. Berlin 1900 in istega Vergl. slav. Gramm. Göttingen 1906/8. Kaufmann, Deutsche Gramm. Marburg 1902. Fick, Prakt. Gramm. d. Sanskrit-Spr. Dunaj. Stenzler-Pischel, Element.-B. d. Sanskrit-Spr. Monakovo 1908. Veitch, Greek verbs irreg. a. defect. New ed. Oxford 1887. Füisting, Morphologie d. griech. Spr. Münster 1867, Hartmann, De aoristo II. Berolini 1881. Lautensach, Verbalflexion d. att. Inschr. Gotha 1887. Prestel, das Aoristsystem d. latein.-kelt. Sprachen, Kaiserslautern 1892. Hemmerich, Aktionsarten im Griech. etc. Günzburg 1903. Curtius, de aoristi lat. reliqu. Kiliae 1857. Schlageter, Zur Laut- u. Formenlehre d. aussh. Attik. gef. att. Inschr. Freiburg i. Br. 1908. Stolz-Schmalz, lat. Gramm. (J. Müll. Hb. II), Wilmanns, Deutsche Gramm. Kluge, Vorgesch. d. allgem. Dial. (Paul, Grundr. I).